

หลักเสรีภาพการชุมนุมสาธารณะในบริบทประเทศไทย

Principles of freedom of public assembly in the Thai context

เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล*
 Settawat Chokwarakul**
 วิกานดา ชัยรัตน์***
 Wikanda Chairat****

บทความนี้

Received

11 สิงหาคม 2564

Revised

2 กันยายน 2564

Accepted

14 ตุลาคม 2564

บทคัดย่อ

เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะของประเทศไทย มีกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ด้วยกัน 3 ระดับ คือกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐธรรมนูญ และกฎหมายการชุมนุมสาธารณะ โดยในส่วนกฎหมายระหว่างประเทศได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ซึ่งประเทศไทยรับเป็นภาคีและผูกพันเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2539 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 30 มกราคม 2540 เป็นต้นมา สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญไทย ฉบับปี 2560 มาตรา 44 วรรคแรกระบุว่า เสรีภาพในการชุมนุม จะได้รับการรับรอง หากเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พัฒนาการการชุมนุมสาธารณะของประเทศไทย และ 2) วิเคราะห์หลักเสรีภาพการชุมนุมสาธารณะในบริบทประเทศไทย ภายใต้บริบทรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 และพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 บังคับใช้ โดยบทความนี้เน้นการศึกษาจากเอกสาร และคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะ พบว่า คำว่า “ชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ” คือ การชุมนุมที่มุ่งแสดงพลังแห่งการเรียกร้องที่บริสุทธิ์ เป็นการแสดงพลังอันเริ่มต้นจากความต้องการภายในจิตใจ มิใช่พลังที่แสดงออกมาจากอาวุธใดๆ และคำว่า

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (ดร.)

** Assistant Professor of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University (Ph.D)

*** อาจารย์หลักสูตรจิตวิทยาการปรึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (ดร.)

**** Lecturer of Counseling and Guidance Psychology Program, Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University (Ph.D)

“ปราศจากอาวุธ” คือ การชุมนุมมุ่งที่จะใช้พลังแห่งเจตจำนงอันแน่วแน่ในการเรียกร้องสิ่งที่ประสงค์แทนการใช้อาวุธหรือระดมมวลชนเพื่อสร้างความเสียหาย ดังนั้นหลักเกณฑ์ที่จะใช้ในการพิจารณาว่าการชุมนุมที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งในประเทศไทยจะเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธหรือไม่ ควรพิจารณาว่าการชุมนุมดังกล่าวเป็นไปโดยมีการกระทบบสิทธิของสาธารณชนหรือไม่ ถ้าหากมีการกระทบบสิทธิของสาธารณชนแล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นการชุมนุมโดยสงบหรือไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

คำสำคัญ: การชุมนุมทางการเมือง, การชุมนุมสาธารณะ, การชุมนุมประท้วง, เสรีภาพในการชุมนุม--ไทย

Abstract

Freedom of Public Assembly in Thailand There are three levels of applicable law: international law, constitutional law, and public assembly law. In terms of international law, including The International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), which Thailand is a party to and is bound by on 27 October 1996, has come into force on 30 January 1997. Consistent with the 2017 Thai Constitution, Article 44, first paragraph. Indicate that Freedom of assembly will be guaranteed. If it is a peaceful and unarmed assembly the objectives of this article were to study 1) the development of public assembly in Thailand and 2) analyze the principle of freedom of public assembly in the Thai context. Under the context of the Constitution B.E. 2560 and the Public Assembly Act B.E. 2558, this article focuses on the study of documents. And the verdict concerning public gatherings found that the term “peaceful and unarmed assembly” was a demonstration aimed at expressing the power of pure calling. It is an expression of power that begins with the inner desires of the mind. It is not the power expressed by any weapon, and the term “unarmed” is that the assembly aims to use the power of firm will to demand its will instead of using weapons or mobilizing the masses for damage. Therefore, the criterion to be used to determine whether each rally in Thailand will be a peaceful and unarmed rally or not. Should we consider whether the assembly is going to affect the rights of the public or not? If there is an impact on the rights of the public it is not considered a peaceful or unconstitutional assembly.

Keywords: Political rallies, Public rallies, Protests, Freedom of assembly--Thailand.

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ได้บัญญัติถึงเรื่องเสรีภาพในการชุมนุม มาตรา 44 วรรคแรก บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ วรรคสอง บัญญัติว่า การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น มีข้อน่าสังเกตว่า มาตรา 44 มิได้ใช้คำว่าสิทธิ แต่ใช้คำว่าเสรีภาพ คำว่า สิทธิ และเสรีภาพ มีความแตกต่างกันอย่างไร หยุด แสงอุทัย (2535, น. 224) ได้ให้คำนิยามของ “สิทธิ” ว่าประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ ซึ่งหมายความว่า เป็นประโยชน์ที่กฎหมาย “รับรอง” ว่ามีอยู่และเป็นประโยชน์ที่กฎหมาย “คุ้มครอง” คือ คุ้มครองไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิ รวมทั้งบังคับให้เป็นไปตามสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดด้วย ในขณะที่เสรีภาพ ขอกกล่าวโดยสรุปว่า คือ สภาวะของบุคคลที่มีได้อยู่ภายใต้การครอบงำของบุคคลหนึ่งบุคคลใด เป็นอำนาจของบุคคลในการกำหนดการกระทำของตนเองได้

ความหมายของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ”

“สิทธิและเสรีภาพ” เป็นคำที่เราคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีเพราะมักจะถูกนำมาอ้างในการกระทำการ หรือห้ามมิให้กระทำการ รวมทั้งเรียกร้องให้รัฐกระทำการ หรือโต้แย้งการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดของรัฐ และยิ่งถือว่าเป็นคำที่มีความสำคัญต่อพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย โดยมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้ (พงษ์พิสัย วรรณราช, 2563, ออนไลน์)

คำว่า “สิทธิ” (Right) ในทางกฎหมายนั้น ได้มีนักกฎหมายหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้ เช่น

ขุนประเสริฐสุภามาตรา (2477, น. 1) ได้อธิบายว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจหรือความสามารถซึ่งกฎหมายรับรองป้องกันให้บุคคลผู้หนึ่งมีอำนาจร้องขอให้ผู้อื่นมีหน้าที่ต้องเคารพ

หยุด แสงอุทัย (2535, น. 224) ได้อธิบายว่า สิทธิ เป็นการก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นในอันที่จะต้องปฏิบัติตามให้เป็นไปตามประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ รวมถึงมีหน้าที่ที่จะไม่รบกวนต่อสิทธิหรือหน้าที่ที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดให้เป็นไปตามสิทธิ ทั้งนี้ แล้วแต่ประเภทของสิทธินั้นๆ ด้วย

คณิน บุญสุวรรณ (2547, น. 20-21) ให้ความหมายไว้ว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่บุคคลสามารถที่จะมีหรือกระทำอะไรก็ได้ที่มีกฎหมายรองรับ แต่คำว่าจะทำอะไรก็ได้ในที่นี้ มิได้หมายความว่าทำอะไรได้ตามใจ เพราะหากทำอะไรลงไปแล้วเกิดไปกระทบสิทธิของคนอื่นหรือทำให้คนอื่นต้องเดือดร้อนเสียหาย หรือสูญเสียอะไรบางอย่าง การกระทำดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่ต้องห้าม เช่น สิทธิในการมีทรัพย์สินส่วนตัว สิทธิในที่ดิน สิทธิในการป้องกันตัวเอง หรือสิทธิในการใช้รถใช้ถนน สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็นต้น

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ (2543, น. 21) อธิบายว่า สิทธิ คืออำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น (เช่น สิทธิทางหนี้ กรรมสิทธิ์ ฯลฯ) เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่งในอันที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่างบางประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน หรือให้ละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

อุดม รัฐอมฤต และคณะ (2544, น. 86) มีความเห็นเรื่อง “สิทธิ” นี้ว่า หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน

และบุคคลอื่นหรือเรียกร้องให้บุคคลอื่นหรือหลายคน กระทำการหรืองดเว้นกระทำการบางอย่างเพื่อให้เกิด ประโยชน์แก่ตน

บรรเจิด สิงคะเนติ (2547, น. 58) ได้แบ่งแยก “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” ออกจากความหมายของคำว่า “สิทธิตามความหมายทั่วไป” โดยสิทธิตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง อำนาจที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุด ได้บัญญัติให้การรับรอง ค้ำครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใด หรือไม่กระทำการใด ซึ่งการให้อำนาจ แก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะ ไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้ แทรกแซงในขอบเขตสิทธิของตน ในบางกรณีการรับรอง ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้รัฐดำเนินการ อย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิตามรัฐธรรมนูญยังหมายรวมถึง การให้หลักประกันในทางหลักการซึ่งหมายถึง การมุ่งคุ้มครองต่อสถาบันในทางกฎหมายในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง ดังนั้น สิทธิตามรัฐธรรมนูญจึงเป็น ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐ และสิทธิตาม รัฐธรรมนูญเป็นสิทธิที่ผูกพันองค์กรใช้อำนาจรัฐ ทั้งหลายต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิ ตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญมีผลในทาง ปฏิบัติ

หากนำหลักการและความคิดเกี่ยวกับสิทธิ มาประมวลแล้ว ก็จะได้เห็นว่าสิทธิมีลักษณะสำคัญ ที่ตรงกันอยู่หลายประการ ได้แก่

(1) สิทธินั้นจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าของสิทธิที่จะ เลือกใช้สิทธิ สิทธิจะเป็นการรับรองให้เจ้าของสิทธิมี “อำนาจ” สามารถ “ใช้” สิทธินั้นได้ หรืออาจจะไม่ใช่ สิทธินั้นได้ตามเจตจำนงของเจ้าของสิทธิ ในบางกรณี ก็อาจจะให้ผู้อื่นใช้สิทธิของตนแทนได้ ซึ่งการให้ผู้อื่น ใช้สิทธิแทนนี้มีกฎเกณฑ์ในกฎหมายแพ่ง

(2) สิทธินั้นเรียกร้องให้ผู้อื่นมีหน้าที่ต้องเคารพ สิทธิของตนนั้น กล่าวคือ ถ้าเป็นสิทธิในทางแพ่ง จะสามารถเรียกร้องต่อทรัพย์สิน (ทรัพย์สินสิทธิ) บุคคลอื่น มีหน้าที่ต้องยอมรับและไม่ละเมิดต่อสิทธิในทรัพย์สิน อันผู้อื่นมีสิทธิอยู่นั้น หรือเรียกร้องให้บุคคลดำเนินการ หรือไม่ดำเนินการ (บุคคลสิทธิ) หรือในทางกฎหมาย มหาชน สิทธินั้นจะเรียกร้องให้รัฐโดยหน่วยงานของรัฐ กระทำการ หรือไม่กระทำการใดๆ เพื่อตนได้ ทุกกรณี นั้นแสดงถึง “หน้าที่” ที่ผู้อื่นจะกระทำต่อสิทธิ นั้น กล่าวคือในทุกสิทธิจะมีหน้าที่ต่อผู้อื่นเสมอ

(3) สิทธิจะเกิดขึ้นก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น เนื่องจาก สิทธิเป็นเรื่องของอำนาจและหน้าที่ที่จะบังคับต่อบุคคล อื่นหรือรัฐ ปัจเจกชนทั่วไปจะบังคับต่อบุคคลอื่นหรือรัฐ ได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายรับรองสิทธิของตน และกำหนด หน้าที่ต่อบุคคลอื่นเท่านั้น จริยอยู่แม้ในทางแพ่งบุคคล มีสิทธิจะทำนิติกรรมผูกพันได้โดยเสรี และนิติกรรมนั้น ก็อาจจะเกิดสิทธิทางแพ่งขึ้นก็ได้ แต่การที่บุคคลสามารถ ทำนิติกรรมกันได้นั้นก็ต้องชอบด้วยเงื่อนไขที่กฎหมาย ได้กำหนดไว้ด้วย ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าสิทธิจะเกิด ขึ้นได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น โดยกฎหมายอาจจะ กำหนดสิทธิไว้โดยชัดเจนหรือให้อำนาจแก่ปัจเจกชนไป กำหนดก่อตั้งสิทธิระหว่างกันและกันได้โดยเสรี トラบใด ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีของประชาชน ส่วนสิทธิต่อรัฐนั้นก็ชัดเจนว่าต้องเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญ และกฎหมายบัญญัติเท่านั้น

ส่วนคำว่า “เสรีภาพ” (Liberty) นั้น แปลว่า “ความมีเสรีหรือสภาพที่ทำได้โดยปลอดอุปสรรค สภาพที่มีสิทธิที่จะทำ จะพูดได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของ ผู้อื่น” กล่าวขยายความได้ว่า เสรีภาพเป็นอำนาจ อันชอบธรรมที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองแก่บุคคล ที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการใดๆ ตามที่เขาต้องการ ได้โดยอิสระ หรือโดยปลอดจากอุปสรรคหรือการบังคับ ขัดขวาง เสรีภาพจึงก่อนหน้าที่ตามกฎหมายให้รัฐและ

บุคคลอื่นที่จะต้องเคารพและไม่ไปรบกวน ขัดขวาง การใช้เสรีภาพของเขา

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ (2543, น. 22) อธิบายว่า เสรีภาพ คือ ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น เป็นภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยว ขัดขวาง บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่ตราบนานเท่าที่เขาไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่เขาไม่ประสงค์ จะกระทำและไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำ ในสิ่งที่เขาประสงค์จะกระทำ โดยสรุปแล้ว เสรีภาพ คือ อำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง โดยอำนาจนี้ บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ด้วยตนเองตาม ใจปรารถนา เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง

อุดม รัฐอมฤต และคณะ (2544, น. 87) มีความเห็น เรื่อง “เสรีภาพ” นี้ว่า หมายถึง สภาวะการณ์ของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของบุคคลอื่น หรือปราศจากการหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่เท่าที่บุคคลนั้นไม่ถูกบังคับให้ต้องกระทำในสิ่งที่ไม่ประสงค์จะกระทำ หรือไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งที่คุณคนนั้นประสงค์ที่จะกระทำ

อย่างไรก็ดี อาจมีกรณีที่เกิดความสับสนได้ คือ กรณีของ “สิทธิในเสรีภาพ” (Freiheitsrecht) กล่าวคือ โดยลำพังของเสรีภาพนั้น ไม่ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่น เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา ซึ่งบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการที่จะนับถือศาสนาหรือไม่นับถือศาสนาใด ศาสนาหนึ่ง ในแง่นี้มิได้ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นแต่อย่างใด แต่หากกล่าวว่า “สิทธิในเสรีภาพ” นั้น หมายความว่าบุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะใช้เสรีภาพตามที่ รัฐธรรมนูญรับรองในความหมายนี้ ย่อมก่อให้เกิดความผูกพันต่อบุคคลอื่น กล่าวคือ บุคคลย่อมมีหน้าที่ที่จะไม่ละเมิดการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของบุคคลนั้น ตัวอย่างสำคัญ คือ รัฐธรรมนูญของเยอรมัน ได้บัญญัติเกี่ยวกับเสรีภาพไว้ในมาตรา 2 โดยใน

วรรคหนึ่งเป็น “เสรีภาพทั่วไปในการกระทำการ” โดยถือว่าเป็น “สิทธิขั้นพื้นฐานหลัก”(Muttergrundrecht) ซึ่งจากสิทธิและเสรีภาพหลักดังกล่าวได้ก่อให้เกิดเสรีภาพเฉพาะเรื่องอื่นๆ อีกมากมาย ในกรณีที่มีการแทรกแซงในสิทธิและเสรีภาพโดยอำนาจรัฐในกรณีนี้ ย่อมถือว่าสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวมีสถานะเป็น “สิทธิในการป้องกันตามกฎหมายมหาชน” อันเป็นสิทธิที่อาจเรียกร้องให้รัฐดำเนินการเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองได้อย่างสมบูรณ์

เสรีภาพการแสดงออก (Freedom of Expression)

เสรีภาพการแสดงออก (Freedom of Expression) หรือเสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech) โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw) (2563, ออนไลน์) นิยามไว้ว่าเป็นสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หมายถึง สิทธิที่เราสามารถที่จะแสดงออกหรือสื่อสารความรู้สึกรู้สึกนึกคิดหรือความเห็น ทั้งด้วยการพูด การแสดงท่าทาง หรือการสื่อสารด้วยตัวหนังสือ ไม่ว่าจะบนหน้ากระดาษหรือในโลกออนไลน์ ตลอดจนในรูปแบบอื่นๆ เช่น เสียงเพลง ภาพถ่าย ภาพกราฟิกหรือ ภาพเคลื่อนไหว ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงสิทธิในการค้นคว้า หา เข้าถึงหรือได้รับข้อมูล ความรู้สึกนึกคิด ความเห็นที่มีการสื่อสารและเผยแพร่ด้วยในระดับปัจเจกบุคคล เสรีภาพในการพูดและการแสดงออก ทำให้คนแต่ละคนสามารถแสดงตัวตนออกมาได้ แม้เป็นไปด้วยความแตกต่างจากคนอื่นและเงื่อนไขของสังคมนั้น ไม่ว่าจะผ่านการแต่งตัว การเขียน สเตตัสบนเฟซบุ๊ก หรือการแสดงออกในรูปแบบอื่นๆ

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อเผชิญความไม่เป็นธรรม และ/หรือ กระบวนการยุติธรรมในประเทศไม่สามารถนำผู้กระทำผิดมารับผิดชอบได้ เช่น เมื่อถูกเจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่น

เรียกรับสินบนหรือข่มขู่ เสรีภาพการแสดงออกที่จะโพสต์เรื่องราวบนสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมย่อมเป็นสิ่งจำเป็นและควรได้รับความคุ้มครอง เช่นเดียวกัน ในระดับชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ เสรีภาพในการแสดงออกคือเครื่องมือสำคัญที่คนในชุมชนใช้ในการสื่อสารกับรัฐเพื่อสะท้อนปัญหาต่างๆ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงหรือป้องกันมิให้เกิดเหตุซ้ำ

นอกจากนี้เสรีภาพการแสดงออกยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้โลกเกิดการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งในทางวิชาการและผลประโยชน์สาธารณะโดยทั่วไป เพราะการที่มีคนหลายฝ่ายนำความคิดหรือข้อเสนอที่แตกต่างกันมาอภิปรายอย่างเสรีและกว้างขวาง ย่อมชี้นำไปสู่ทางเลือกในการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาที่กว้างไกลและมีประสิทธิภาพมากกว่า

ประวัติศาสตร์ของเสรีภาพการแสดงออก

การออกบัญญัติแห่งสิทธิ (Bill of Rights) ในอังกฤษเมื่อปี ค.ศ. 1689 (พ.ศ. 2232) น่าจะเป็นครั้งแรกที่เสรีภาพในการพูดและการแสดงออกได้รับการรับรองในฐานะสิทธิตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม เสรีภาพในการพูดและการแสดงออกที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายนี้จำกัดอยู่ในสภาพเท่านั้นไม่ได้เป็นการรับรองสิทธิของพลเมืองโดยทั่วไป โดยมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้ (โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายมหาชน, 2563, ออนไลน์)

เอกสารทางการชิ้นแรกๆ ที่ได้รับการรับรองเสรีในการพูดและการแสดงออกในฐานะสิทธิพลเมืองของประชาชนทั่วไป น่าจะเป็นในบทบัญญัติเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญสหรัฐฉบับที่ 1 (the first amendment) และในคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส (Declaration of the Rights of Man and of the Citizen) มีข้อนำสังเกตว่าการรับรองเสรีภาพในการแสดงออกทั้งในกรณีของสหรัฐอเมริกาและ

ในฝรั่งเศส ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ทางการเมืองครั้งใหญ่ กรณีของสหรัฐคือการสู้เพื่อเป็นอิสระจากการปกครองของอังกฤษ ส่วนกรณีของฝรั่งเศสคือการต่อสู้เพื่อเพิ่มอำนาจและสิทธิของชนชั้นล่าง อย่างไรก็ตามด้วยพัฒนาการทางการเมืองในสมัยนั้น เสรีภาพในการแสดงออกทั้งในกรณีของสหรัฐและฝรั่งเศสก็ยังคงไม่ได้ครอบคลุมประชาชนโดยทั่วไป เช่น ทาสในสหรัฐอเมริกาหรือประชาชนชาวอาณานิคมของฝรั่งเศสก็ยังไม่น่าจะได้รับการคุ้มครองเสรีภาพนี้ในขณะนั้น

เสรีภาพในการพูดและการแสดงออก ถูกทำให้กลายเป็นคุณค่าในระดับสากลในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนสากล และในกติกาสากลว่าสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่เกิดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สำหรับกรณีไทย ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางการเมืองและสิทธิทางการเมืองในปี 2539 ซึ่งในการเข้าเป็นภาคีรัฐบาลไทยจะต้องเสนอรายงานสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งรวมถึงเสรีภาพในการพูดและการแสดงออกของประเทศต่อชาติสมาชิกอื่นๆ ซึ่งรายงานดังกล่าวก็จะถูกพิจารณา (review) และหากชาติสมาชิกอื่นพบว่ารัฐบาลไทยไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในการเคารพ ปกป้องและคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เช่น มีการดำเนินคดีผู้ชุมนุมอย่างสันติ หรือมีการออกกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการจำกัดเสรีภาพในการพูดหรือการแสดงออกของประชาชน รัฐบาลไทยก็จะถูกตำหนิในเวทีโลก

ว่าด้วยเรื่องเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะของประเทศไทย มีกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ด้วยกัน 2 ระดับคือกฎหมายระหว่างประเทศ และรัฐธรรมนูญ กฎหมายระหว่างประเทศได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ซึ่งประเทศไทยรับเป็นภาคีและผูกพันเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2539 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 30 มกราคม 2540 เป็นต้นมา

ทั้งนี้ข้อ 21 ของ ICCPR บัญญัติว่ากำหนดว่า “สิทธิในการชุมนุมโดยสงบย่อมได้รับการรับรอง” และในวรรคสอง กำหนดไว้ว่า “การจำกัดใช้สิทธินี้จะกระทำไม่ได้นอกจากจะกำหนดโดยกฎหมายและเพียงพอที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติหรือความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน หรือการคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของบุคคลอื่น” สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญไทยฉบับปี 2560 มาตรา 44 วรรคแรกระบุว่า เสรีภาพในการชุมนุมจะได้รับการรับรอง หากเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ซึ่งจะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับ มาตรา 25 วรรคแรก ที่บัญญัติว่า สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่นบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ トラบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นนั้น ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

กฎหมายไทยที่ใช้จำกัดเสรีภาพการแสดงออก

เสรีภาพการแสดงออก ถูกรับรองและถูกจำกัดโดยกฎหมายไปพร้อมๆ กัน รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2560 รับรองเสรีภาพการแสดงออกไว้ในมาตรา 34 วรรคแรก บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าว จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ

เพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน วรรคสอง บัญญัติว่า เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น นอกจากนี้แล้วยังมีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่ใช้จำกัดเสรีภาพการแสดงออก ดังนี้ (โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน, 2563, ออนไลน์)

กฎหมายอาญา ที่ใช้จำกัดเสรีภาพการแสดงออกโดยทั่วไป

โดยทั่วไป ทุกคนที่อยู่ในประเทศไทยต้องอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งกำหนดฐานความผิดที่เกี่ยวกับการแสดงออกไว้หลายฐาน ได้แก่ มาตรา 112 ความผิดฐานดูหมิ่น หมิ่นประมาท แสดงความอาฆาตมาดร้าย พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ มีโทษจำคุก 3-15 ปี, มาตรา 116 ความผิดฐานสร้างความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักร หรือเพื่อให้ประชาชนล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน มีโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี

ความผิดฐานดูหมิ่นเจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตาม มาตรา 136 มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดฐานดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี ตามมาตรา 198 มีโทษคุก 1-7 ปี ปรับ 2,000-14,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดฐานดูหมิ่นวัดหรือสถานที่เคารพทางศาสนา ตามมาตรา 206 มีโทษจำคุก 1-7 ปี ปรับ 2,000-14,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดฐานมั่วสุมก่อความวุ่นวาย ตามมาตรา 215, 216 มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หากเจ้าหน้าที่สั่งให้เลิกแล้วไม่เลิก

จะมีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งความผิดฐานนี้มีมักถูกใช้กับการจัดการชุมนุมสาธารณะ

ความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามมาตรา 326 มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา หรือ การหมิ่นประมาทผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้ปรากฏแก่ประชาชนโดยทั่วไป ตามมาตรา 328 มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี ปรับไม่เกิน 200,000 บาท

ความผิดฐานดูหมิ่น ทั้งดูหมิ่นซึ่งหน้าหรือโดยการโฆษณา ตามมาตรา 393 มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กฎหมายที่ใช้จำกัดเนื้อหาในสื่อวิทยุและโทรทัศน์

พ.ร.บ.การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับสื่อวิทยุและโทรทัศน์ โดยมีมาตรา 37 กำหนดไว้ว่า ห้ามออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาก่อให้เกิดการล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเข้าลักษณะลามกอนาจาร หรือก่อให้เกิดความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชนอย่างร้ายแรง หากฝ่าฝืนให้คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) มีอำนาจสั่งระงับการออกอากาศรายการ หรือสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาต เจ้าของสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์นั้นๆ หรือสั่งปรับ 50,000-500,000 บาท

นอกจากนี้ยังมี พ.ร.บ. วิทยุคมนาคม พ.ศ. 2498 ซึ่งเป็นกฎหมายเก่าที่ยังมีผลบังคับใช้อยู่เกี่ยวข้องกับ

ใช้คลื่นวิทยุ บางครั้งกฎหมายนี้ก็ถูกนำมาใช้เอาผิดกับผู้ใช้สื่อวิทยุส่งข้อมูลข่าวสารโดยไม่ได้รับใบอนุญาต มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

กฎหมายที่ใช้จำกัดเนื้อหาในสื่อออนไลน์

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 กำหนดห้ามนำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศหรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน หรือข้อมูลที่เป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ปรับไม่เกิน 100,000 บาท

พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ มาตรา 20 ยังให้อำนาจเจ้าพนักงานร้องขอต่อศาล เพื่อปิดกั้นเนื้อหาที่อาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย

กฎหมายที่ใช้จำกัดเนื้อหาในสื่อสิ่งพิมพ์

พ.ร.บ. จดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2551 ไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาควบคุมเนื้อหาในสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตในประเทศโดยตรง มีเพียงอำนาจของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ตามมาตรา 10 ที่จะสั่งห้ามนำสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาหมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรือแสดงอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือจะกระทบต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเข้ามาในราชอาณาจักร ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กฎหมายที่ใช้จำกัดเนื้อหาในสื่อภาพยนตร์

พ.ร.บ.ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้ภาพยนตร์ทุกประเภทต้องส่งให้คณะกรรมการตรวจพิจารณา ก่อนเผยแพร่ ซึ่งคณะกรรมการมีอำนาจตามมาตรา 26 ที่จะกำหนดอายุผู้ชม หรือจะสั่งห้ามฉาย หรือสั่งให้แก้ไขตัดทอนเนื้อหา ก่อนได้ เงื่อนไขของภาพยนตร์ที่จะถูกสั่งห้ามฉาย เป็นไปตามกฎกระทรวง วัฒนธรรม พ.ศ. 2552 ได้แก่ ภาพยนตร์ที่ (1) เนื้อหากระทบกระเทือนต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (2) สาระสำคัญของเรื่องเป็นการเหยียดหยามหรือนำความเสื่อมเสียมาสู่ศาสนา หรือไม่เคารพต่อปูชนียบุคคล ปูชนียสถาน หรือปูชนียวัตถุ (3) เนื้อหาที่ก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างคนในชาติ (4) เนื้อหาที่กระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ (5) สาระสำคัญของเรื่องเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ (6) เนื้อหาที่แสดงการมีเพศสัมพันธ์ที่เห็นอวัยวะเพศ ตามมาตรา 77 ผู้ใดนำภาพยนตร์ที่สั่งห้ามฉายออกเผยแพร่ มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กฎหมายที่ใช้จำกัดการชุมนุมสาธารณะ

พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กำหนดว่า ก่อนการจัดการชุมนุมสาธารณะ ผู้จัดต้องแจ้งให้ตำรวจ ในท้องที่ที่ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง ผู้จัดการชุมนุมต้องควบคุมดูแลให้การชุมนุมเป็นไปโดยสงบ ปราศจากอาวุธ และผู้เข้าร่วมการชุมนุมก็ต้องปฏิบัติ เช่นกัน หากผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด ตำรวจอาจร้องขอต่อศาลแพ่งเพื่อขออำนาจเข้าสลายการชุมนุมได้

กฎหมายที่ใช้ในสถานการณ์พิเศษด้านความมั่นคง

พ.ร.บ.กฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 มาตรา 11 กำหนดว่า ในเวลาและพื้นที่ที่ประกาศกฎอัยการศึก ให้ทหาร

มีอำนาจสั่งห้ามมั่วสุมประชุมกัน ห้ามจำหน่าย หรือแจกสิ่งพิมพ์ หรือห้ามโฆษณา แสดงมหรสพ ห้ามรับหรือส่งซึ่งวิทยุ หรือวิทยุโทรทัศน์ได้

พ.ร.ก.การบริหารราชการณ์ในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาตรา 9 กำหนดว่า เมื่อประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจห้ามการเสนอข่าว การจำหน่าย หรือทำให้แพร่หลายซึ่งสิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใดที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวหรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน กรณีที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินร้ายแรง มาตรา 11 ให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจสอบ การสื่อสารและระงับการติดต่อสื่อสารได้

กฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกำกับการปิดกั้นเสรีภาพการแสดงออก

นอกจากกฎหมายที่กล่าวมาแล้ว ยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่มีบทบัญญัติปิดกั้นการใช้เสรีภาพการแสดงออก กฎหมายที่ถูกนำมาใช้ให้เห็นอยู่หลายครั้ง เช่น

พ.ร.บ.ว่าด้วยการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2559 มาตรา 61 วรรคสอง กำหนดให้การเผยแพร่ ข้อมูลที่ผิดไปจากข้อเท็จจริงหรือมีลักษณะรุนแรง ก้าวร้าว หยาดคาย ปลุกกระดม หรือข่มขู่โดยมุ่งหวังเพื่อให้ผู้มีสิทธิออกเสียงไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง หรือออกเสียงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือไม่ออกเสียง มีโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี ปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

พ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 10 กำหนดว่า การโฆษณาด้วยการปิด ทิ้ง หรือโปรยแผ่นประกาศ หรือใบปลิวในที่สาธารณะ ต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่ หากฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 5,000 บาท

พ.ร.บ. ควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493 มาตรา 4 กำหนดว่า การใช้เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้าต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน หากฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 200 บาท

เส้นแบ่งเสรีภาพในการชุมนุมกับอำนาจรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบไว้ในมาตรา 44 วรรคแรกบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ” ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การชุมนุมและการเดินขบวนเป็นเครื่องมือ ที่สำคัญสำหรับประชาชนของสังคมไทยในการสะท้อนความเดือดร้อนปัญหาปากท้องและข้อเรียกร้องของตนไปถึงรัฐบาลในทางการเมือง การปกครอง การชุมชนและการเดินขบวนถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารความคิดเห็น ทางการเมืองของกลุ่มการเมืองต่างๆ ต่อสังคมและเป็นเครื่องมือในการกดดันรัฐบาล เสรีภาพในการชุมนุมจึงนับว่าเป็นเสรีภาพที่สำคัญของประชาชนไทยต่อการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างรากฐานที่สำคัญของสังคมประชาธิปไตยและนิติรัฐในที่สุด โดยมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้ (วินิจ ฝาเจริญ และสุรพล พรหมกุล, 2563, น. 237-238)

การที่รัฐยอมรับรองและให้มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น ไม่ได้หมายความว่ารัฐจะยอมให้ประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพของตนกระทำการต่างๆ ได้โดยปราศจากการแทรกแซงใดๆ จากรัฐ ในบางกรณีหากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนร่วมหรือประโยชน์สาธารณะที่รัฐจะต้องรักษาไว้ รัฐสามารถจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการกระทำ หรือละเว้นไม่กระทำการ

บางอย่างได้ แต่การจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการกระทำหรือละเว้นไม่กระทำการบางอย่างได้ แต่การจำกัดสิทธิเสรีภาพของรัฐจะกระทำได้ที่ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจน แต่ก็มักจะมีกฎหมายออกมากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดและสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้มากมาย ทำให้ประชาชนไม่สามารถอ้างบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาโต้แย้งบทกฎหมายที่ออกมาจำกัดและสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในมาตรา 44 ในวรรคสองบัญญัติว่า “การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” ดังนั้น การจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพมิได้ แต่ต้องจำกัดสิทธิและเสรีภาพให้น้อยที่สุดหรือเท่าที่จำเป็น เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย และขณะเดียวกันก็ตอบสนองความต้องการของส่วนรวมด้วย

การชุมนุมสาธารณะ หรือเสรีภาพในการชุมนุม (Freedom of Assembly) ถือว่าเป็นสิทธิดั้งเดิมทางการเมือง เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีได้แสดงให้เห็นถึงเฉพาะแต่เสรีภาพในการแสดงออกซึ่งเป็นเสรีภาพส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการแสดงออกซึ่งอำนาจอธิปไตยของประชาชน และสิทธิพลเมืองในทางประชาธิปไตยในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอีกด้วย หากพิจารณาถึงเรื่องเสรีภาพในการชุมนุมของต่างประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่า มีการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพในเรื่องดังกล่าว

ไว้ในสนธิสัญญาหลายฉบับ ซึ่งนานาอารยประเทศที่เป็นภาคีสันต้องปฏิบัติตาม เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ค.ศ. 1948 (The Universal Declaration of Human Right 1948) (UDHR) มาตรา 20 (1) ได้บัญญัติว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการชุมนุมและการสมาคมโดยสงบ หรือกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on civil and Political Right 1966) (ICCPR) ข้อ 21 ได้บัญญัติว่า สิทธิในการชุมนุมโดยสงบย่อมได้รับการรับรอง เป็นต้น สำหรับประเทศไทยนั้น ได้มีการยอมรับหลักการในการคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ โดยพิจารณาได้จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ผ่านมา ซึ่งเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญอันจะขาดเสียมิได้ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามในการใช้เสรีภาพในการชุมนุมตามระบอบประชาธิปไตยนั้น ควรที่จะต้องมิชอบเขตที่เหมาะสม มิใช่เพียงแต่การยกบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญขึ้นมากล่าวอ้างกันลอยๆ เท่านั้น โดยมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้ (กองบรรณาธิการ จุฬานิติ, 2552, น. 3-26)

นั้น ทวีวัฒน์ บรมานันท์ (2552, อ้างถึงในกองบรรณาธิการ จุฬานิติ, 2552, น. 6) ได้อธิบายความหมายของการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ คือ คำว่า “ชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ” หมายความว่า การชุมนุมที่มุ่งแสดงพลังแห่งการเรียกร้องที่บริสุทธิ์ นั้นหมายถึงเป็นการแสดงพลังอันเริ่มต้นจากความต้องการภายในจิตใจ มิใช่พลังที่แสดงออกมาจากอาวุธใดๆ และนอกจากนี้ คำว่า “โดยสงบ” บางคนก็ตีความไปว่าต้องถึงขนาดใช้วิธีการแบบอหิงสาของ “ท่านมหาตมะ คานธี”

ซึ่งแท้จริงแล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้น และคำว่า “ปราศจากอาวุธ” ก็น่าจะหมายถึงการชุมนุมที่จะใช้พลังแห่งเจตจำนงอันแน่วแน่ในการเรียกร้องสิ่งที่ประสงค์แทนการใช้อาวุธหรือระดมมวลชนเพื่อสร้างความเสียหาย ดังนั้นหลักเกณฑ์ที่จะใช้ในการพิจารณาว่าการชุมนุมที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งในประเทศไทยจะเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธหรือไม่ ก็ควรพิจารณาว่าการชุมนุมดังกล่าวเป็นไปโดยมีการกระทบสิทธิของสาธารณชนหรือไม่ ถ้าหากมีการกระทบสิทธิของสาธารณชนแล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นการชุมนุมโดยสงบหรือไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

จันทจิรา เอี่ยมมยุรา (2552, อ้างถึงในกองบรรณาธิการ จุฬานิติ, 2552, น. 19) ได้อธิบายหลักเกณฑ์ในการพิจารณาระหว่างการชุมนุมโดยใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและการชุมนุมที่มุ่งประสงค์ให้เกิดความไม่สงบขึ้นในบ้านเมือง การชุมนุมทางการเมืองของประชาชนครั้งสำคัญ มีมาโดยตลอด ตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หรือ 6 ตุลาคม 2519 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 และแม้แต่การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) ก่อนการทำรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ก็ยังเห็นว่าเป็นการใช้สิทธิชุมนุมสาธารณะตามรัฐธรรมนูญมาตลอด และอยู่ภายใต้ขอบเขตของรัฐธรรมนูญ ก่อนหน้ารัฐประหาร ไม่เคยพบว่ากลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงแล้วปิดถนนนานเป็นเดือนๆ ปิดสนามบินลากเอาก้าช ออกมากลางถนน ฯลฯ สร้างความเดือดร้อนแก่คนอื่น ก่อนหน้านี้มีการใช้พื้นที่ถนนจริง แต่เฉพาะตอนเดิน ขบวนช่วงเวลาสั้นๆ หากมีการปักหลักยึดเอื้อก็มักใช้สนามหลวงซึ่งไม่กระทบสิทธิของคนอื่นมากนัก และในช่วงเวลานั้นสังคมเหมือนจะเข้าใจการชุมนุมในตอนนั้นว่ามีเหตุมีผลยอมรับได้ และประชาชนสนับสนุนด้วย ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หรือพฤษภาทมิฬ 2535 โดยเฉพาะการชุมนุมในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นการชุมนุมในพื้นที่ปิด

คือ ชุมนุมภายในบริเวณสนามฟุตบอลมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มีรั้วรอบขอบชิด การชุมนุมที่อยู่ในพื้นที่ที่มีกำแพงล้อมลักษณะอย่างนั้นเรียกว่าเป็น “การชุมนุมสาธารณะในพื้นที่ปิด” แต่การชุมนุมตอน 14 ตุลาคม 2516 หรือพฤษภาทมิฬ 2535 หรือพันธมิตรฯ 2549 ถือว่าเป็น “การชุมนุมสาธารณะในพื้นที่เปิด” การชุมนุมในพื้นที่เปิดหรือพื้นที่ปิดมีความสำคัญแตกต่างกันในแง่ของการรักษาความสงบเรียบร้อยของการชุมนุม ความมั่นคงปลอดภัยของสาธารณชน การชุมนุมหรือการเดินทางบนทางสาธารณะในที่สาธารณะมีลักษณะเป็นการล่วงละเมิดบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน เพราะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่บุคคลที่สาม มีการก่อความวุ่นวาย มีการชุมนุมประท้วงในเขตหวงห้าม แล้วในที่สุดได้พัฒนาไปสู่ความรุนแรง วุ่นวาย การชุมนุมในลักษณะดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จะไม่ได้รับความคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญอีกต่อไป ถือเป็นการกระทำที่ก้าวพ้นจากแดนการใช้สิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง

บทวิเคราะห์หลักเกณฑ์การใช้เสรีภาพการชุมนุมสาธารณะในบริบทประเทศไทย: ศึกษาแนวคำพิพากษาและคำสั่งของศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4946/2555 : คดีที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธ แต่จำกัดการใช้สิทธิต้องไม่ละเมิดสิทธิประชาชนคนอื่น หรือทำผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 44 วรรคหนึ่ง ซึ่งใช้บังคับขณะเกิดเหตุจะบัญญัติให้บุคคลมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธก็ตาม แต่ก็มีได้หมายความว่าประชาชนจะสามารถใช้เสรีภาพของตนโดยปราศจากขอบเขตหรือไปละเมิดต่อสิทธิของประชาชนผู้อื่นด้วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องไม่ใช่เสรีภาพดังกล่าวถึงขั้นเป็นการละเมิดหรือกระทำความผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง เพราะกฎหมาย

ที่ตราออกมาใช้บังคับต่อประชาชนทุกคนย่อมมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจัดระเบียบและรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและประชาชนเป็นสำคัญ ดังนั้นหากมีการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย ก็จะต้องถือว่าเป็นการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญโดยถือเป็นการชุมนุมโดยสงบหาได้ไม่ การที่จำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 4 กับพวกใช้ไหล่ทางของถนนเพชรเกษมอันเป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเป็นที่ตั้งเต็นท์รวมทั้งวางสิ่งของต่างๆ จึงเป็นการกีดขวางและอาจเป็นอันตรายแก่บุคคลหรือยานพาหนะที่สัญจรไปมาในทางหลวงแล้ว จำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 4 จะอ้างว่าไม่มีเจตนาเนื่องจากถูกเจ้าพนักงานตำรวจขัดขวางมิให้เดินต่อไปหาได้ไม่ เพราะจำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 4 ย่อมเห็นผลจากการกระทำของตนว่าการตั้งสิ่งของเหล่านั้นกีดขวางและอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลและยานพาหนะที่สัญจรไปมาบนทางหลวงได้ เมื่อจำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 4 กระทำไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการทางหลวง การกระทำของจำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 4 จึงเป็นความผิดตามฟ้อง แม้ไหล่ทางถนนเพชรเกษมจะเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ก็ตาม แต่การใช้ประโยชน์ของประชาชนย่อมต้องกระทำไปตามปกติวิสัย เช่น การใช้สัญจรไปมาอย่างบุคคลทั่วไป แต่การที่จำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 4 กับพวกกางเต็นท์และวางสิ่งของไว้บริเวณไหล่ทางของถนนตั้งแต่วันที่ 15 มีนาคม ถึงวันที่ 6 มิถุนายน 2547 เป็นเวลาเกือบสามเดือน จึงไม่ใช่เป็นการใช้ประโยชน์จากที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินโดยชอบ

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.711/2555 : คดีสลายการชุมนุมผู้คัดค้านโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย

การที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในสังกัดของผู้ฟ้องคดีที่ 1 (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) ดำเนินการสลายการชุมนุมของผู้ฟ้องคดีที่ 1-24 และ

กลุ่มผู้ชุมนุมคัดค้านโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย ที่ชุมนุมกันบนถนนจตุตถสุนทรภุมรินทร์บริเวณเชิงสะพานจตุตถสุนทรภุมรินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2545 เป็นการกระทำละเมิดผู้ฟ้องคดีที่ 1-24 หรือไม่

ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า ตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ใช้บังคับอยู่ในขณะเกิดเหตุ บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่จะใช้ทางสาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม หรือในระหว่างที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหาย ถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

เสรีภาพในการชุมนุม เป็นเสรีภาพที่มีความสำคัญ เพราะมีที่มาจากเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตย การชุมนุมเป็นกลไกในการเปิดโอกาสให้มีการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์อย่างเปิดเผย แสดงออกซึ่งปัญหาและข้อเรียกร้องของประชาชนหรือกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม ทั้งยังช่วยให้รัฐมองเห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมได้ชัดเจน ทั้งนี้การชุมนุมดังกล่าวต้องเป็นการชุมนุมที่สงบและปราศจากอาวุธ

ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2545 ผู้ฟ้องคดีและกลุ่มประชาชนผู้คัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย ได้รวมตัวกันเพื่อเดินทางไปยื่นหนังสือ เสนอข้อเรียกร้องให้มีการทบทวนโครงการดังกล่าวต่อนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีที่จะเดินทางมาประชุมคณะรัฐมนตรี (นอกสถานที่) ณ โรงแรม เจ.บี. อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ในวันที่ 21 ธันวาคม 2545 ผู้ฟ้องคดีและกลุ่มผู้ชุมนุมเดินทางมาถึง อ.หาดใหญ่ ในเวลา 20 นาฬิกา โดยมีรถยนต์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจนำขบวนมาตามถนนเพชรเกษม กระทั่งถึงทางเข้าถนนจตุตถสุนทรภุมรินทร์ บริเวณวงเวียนน้ำพุ แต่ไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ เนื่องจากเจ้าพนักงานตำรวจจัดวางกำลังและแผงเหล็กตั้งวางขวางกัน ขบวนกลุ่มผู้ชุมนุมจึงหยุดอยู่บนถนนจตุตถสุนทรภุมรินทร์ บริเวณเชิงสะพานจตุตถสุนทรภุมรินทร์ และมีการเจรจากันระหว่างเจ้าพนักงานตำรวจกับผู้ชุมนุม โดยเจ้าพนักงานตำรวจต้องการให้กลุ่มผู้ชุมนุมเปลี่ยนสถานที่ชุมนุมจากที่เคยตกลงกันไว้เดิม แต่การเจรจาไม่เป็นผล โดยในระหว่างนั้นกลุ่มผู้ชุมนุมบางส่วนนั่งล้อมวงอยู่ใกล้แผงเหล็ก และบางส่วนที่นับถือศาสนาอิสลาม ก็ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยไม่ปรากฏว่ากลุ่มผู้ชุมนุมได้กระทำการใดๆ ที่แสดงให้เห็นว่าจะใช้ความรุนแรงหรือมีการฝ่าแนวแผงเหล็กของเจ้าพนักงานตำรวจแต่อย่างใด อีกทั้งยังไม่ปรากฏว่ากลุ่มผู้ชุมนุมได้ดำเนินการชุมนุมในลักษณะยั่วยุหรือส่งเสริมให้เกิดความรุนแรงหรือก่อให้เกิดการจลาจล รวมถึงก่ออันตรายโดยตรงต่อชีวิตร่างกายของประชาชนแต่อย่างใด ดังนั้น การชุมนุมดังกล่าวจึงเป็นการชุมนุมโดยสงบ แต่ภายหลังจากนั้นเจ้าพนักงานตำรวจได้ตั้งแถวเพื่อผลักดันกลุ่มผู้ชุมนุมจนเกิดความวุ่นวายขึ้น และดำเนินการสลายการชุมนุมจนกลุ่มผู้ชุมนุมต้องสลายตัวไปในที่สุด

การที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในสังกัดของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ดำเนินการสลายการชุมนุมดังกล่าวเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า การที่กลุ่มผู้ชุมนุมต้องชุมนุมกันอยู่บนถนนจุดเดียวธรรมดา เป็นเพราะไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ เนื่องจากเจ้าพนักงานตำรวจได้ตั้งจุดสกัดไว้ กลุ่มผู้ชุมนุมจึงไม่มีเจตนาที่จะปิดกั้นการจราจร และการที่เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการสลายการชุมนุมดังกล่าว เพียงเพื่อเปิดเส้นทางเข้าออกโรงแรม เจ.บี. ให้แก่คณะรัฐมนตรี ซึ่งไม่อาจถือได้ว่าการสลายการชุมนุมนั้น เพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ทางสาธารณะ ตามมาตรา 44 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อีกทั้งยังมีเส้นทางเข้าออกโรงแรม เจ.บี. ได้อีกหลายทาง การที่เจ้าพนักงานตำรวจเลือกที่จะใช้มาตรการสลายการชุมนุมจึงเป็นการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ เกินแก่ความจำเป็น

นอกจากนี้ การเข้าสลายการชุมนุมของเจ้าพนักงานตำรวจไม่ปรากฏว่าได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนตามหลักสากลที่ใช้ในการสลายการชุมนุมของประชาชน หรือมีลำดับขั้นตอนจากเบาไปหาหนักตามที่ระบุในแผนรักษาความสงบในการชุมนุมครั้งนี้แต่อย่างใด ดังนั้น การที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในสังกัดของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ดำเนินการสลายการชุมนุมดังกล่าว จึงเป็นการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความเสียหาย โดยไม่สามารถใช้เสรีภาพในการชุมนุมต่อไปได้ อันถือเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดีที่ 1-24

เมื่อการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นการกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่เจ้าพนักงานตำรวจอยู่ในสังกัด จึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดีที่ 1-24 ตามมาตรา 5 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดีที่ 1-24 ไม่อาจใช้เสรีภาพในการชุมนุมตาม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 44 เพียงใด

เมื่อพิจารณาลักษณะเสรีภาพในการชุมนุมแล้ว เห็นว่าบุคคลเพียงคนเดียวไม่อาจก่อให้เกิดการชุมนุมสาธารณะได้ แต่จะต้องเกิดจากการที่บุคคลหลายๆ คน มารวมตัวกัน การกำหนดค่าสินไหมทดแทนสำหรับการกระทำละเมิดต่อเสรีภาพในการชุมนุม จึงเป็นคุณสมบัติที่แตกต่างจากการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ซึ่งถูกกระทำละเมิดเป็นรายบุคคลได้ ดังนั้นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนสำหรับการกระทำละเมิดต่อเสรีภาพในการชุมนุมในครั้งนี้ จึงเป็นการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการที่ผู้ฟ้องคดีและบุคคลอื่นๆ ไม่สามารถใช้เสรีภาพในการชุมนุมได้ ซึ่งศาลปกครองสูงสุดเห็นว่าควรกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดีที่ 1-24 เป็นเงินรวมกัน จำนวนรวมทั้งสิ้น 100,000 บาท และให้คืนค่าธรรมเนียมศาลตามส่วนแห่งการชนะคดี

คำสั่ง ศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 59/2556 : ชี้ กปปส. ชุมนุมไม่ผิดเป็นเสรีภาพ ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา 68

คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาคำร้องที่ นายกิตติ อธินันท์ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 68 ว่า นายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการ คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) และ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และ พรรคประชาธิปัตย์ กระทำการเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่

จากกรณีที่ถูกฟ้องได้กระทำการชุมนุมบริเวณ ถนนราชดำเนิน มีการชุมนุมปิดเส้นทางการจราจร อีกทั้งยังได้ดำเนินการเคลื่อนขบวนไปปิดล้อมและบุกยึด สถานที่ราชการ สถานที่เอกชน และรัฐวิสาหกิจต่างๆ จนทำให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ รวมทั้งการที่ นายสุเทพ ประกาศจะจัดตั้งสภาประชาชน เพื่อใช้อำนาจอธิปไตยสร้างกฎเกณฑ์และกติกากในการปกครองประเทศใหม่ จึงเห็นว่า การกระทำของ นายสุเทพ ได้รับการสนับสนุนจากนายอภิสิทธิ์และพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นการกระทำที่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 3 และ มาตรา 68 วรรคหนึ่ง

ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญ มีมติเสียงข้างมาก 6 ต่อ 3 เห็นว่า การชุมนุมของประชาชนตามคำร้อง เป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เพื่อแสดงเจตนารมณ์ทางการเมือง โดยมีเหตุผลมาจาก ความไม่ไว้วางใจในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล อันถือเป็นการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ และเป็นการเรียกร้องและแสดงพลังด้วยการสนับสนุนของประชาชนจำนวนมาก ประกอบกับสถานการณ์ตามคำร้องได้พัฒนาไปสู่การยุบสภาและเข้าสู่กระบวนการเลือกตั้งแล้ว จึงยังไม่มีมูลกรณีตามคำร้องดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้วินิจฉัย

คำพิพากษาศาลแพ่ง คดีหมายเลขดำ 275/2557: ไม่ถอน พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ แต่ห้ามออกคำสั่งบังคับใช้กับการชุมนุมโดยสงบ

ศาลพิเคราะห์คำฟ้อง คำให้การและพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่ายแล้วเห็นว่า คดีนี้โจทก์มีอำนาจฟ้องได้ เพราะการออกข้อกำหนดบางส่วนได้กระทบต่อสิทธิของโจทก์ที่ได้มีการรับรองไว้ตามรัฐธรรมนูญ ส่วนที่จำเลยที่ 2 และ 3 อ้างว่าคดีไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแพ่งนั้นเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ 9/2553 ไว้ว่าการใช้อำนาจออกประกาศและข้อกำหนดตาม พ.ร.ก. ฉุกเฉิน มิได้เป็นไปตามวิธีปฏิบัติราชการ

ทางปกครอง ดังนั้นศาลแพ่งซึ่งเป็นศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาได้ ส่วนที่จำเลยที่ 2 และ 3 ขอให้ยกฟ้องโดยอ้างว่าไม่ได้เป็นผู้ออกประกาศและข้อกำหนด โดยเป็นเพียงเจ้าหน้าที่ปฏิบัติเท่านั้น เห็นว่า เมื่อนายกฯ ได้ประกาศ พ.ร.ก. ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงแล้วก็ได้มีการจัดตั้งศูนย์รักษาความสงบขึ้นมาโดยให้ จำเลยที่ 2 เป็นผู้อำนวยการและเป็นหัวหน้าเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ โดยมีจำเลยที่ 3 เป็นรอง ผอ.ครส. ดังนั้นหากการออกประกาศและข้อกำหนดเป็นการละเมิดสิทธิของโจทก์ จำเลยที่ 2 และ 3 ย่อมจะไม่พ้นความรับผิดชอบด้วย

การชุมนุมของโจทก์และประชาชน เป็นไปโดยสงบ ปราศจากอาวุธ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญก็ได้มีคำวินิจฉัย กรณีที่นายพร้อมพงศ์ นพฤทธิ์ ผู้สมัคร ส.ส. พรรคเพื่อไทย ได้ยื่นคำร้องว่าการชุมนุมของนายสุเทพ เพื่อทวงสิทธิมนุษยชน กปปส. กับพวกตั้งแต่วันที่ 31 ตุลาคม 2556 เป็นการล้มล้างการปกครองที่ไม่ได้เป็นไปตามวิถีแห่งรัฐธรรมนูญมาตรา 68 นั้น ศาลรัฐธรรมนูญก็ได้มีคำวินิจฉัยแล้วว่า การชุมนุมเป็นไปโดยสงบ ซึ่งได้รับสิทธิตามรัฐธรรมนูญและไม่ได้เป็นการกระทำที่ขัดต่อมาตรา 68

ขณะที่ยังได้ความจากนายอภิสิทธิ์ด้วยว่า ช่วงการชุมนุมของคนเสื้อแดงได้มีเหตุเกิดความรุนแรงที่บริเวณมหาวิทยาลัยรามคำแหง แต่ฝ่ายบริหารได้เพิกเฉยและไม่ได้มีการติดตามหาผู้กระทำผิด โดยโฆษก ครส. ได้ออกมาแถลงว่าน่าจะเป็นการก่อเหตุของมือที่ 3 หรือฝ่ายตรงข้าม โดยการออกประกาศและข้อกำหนดตาม พ.ร.ก. ฉุกเฉินนั้นไม่ได้เป็นการควบคุมและแก้ปัญหาสถานการณ์ แต่ใช้เป็นการเครื่องมือกีดกันเสรีภาพการชุมนุมของโจทก์ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง

การออกประกาศและข้อกำหนดตาม พ.ร.ก. ฉุกเฉินนั้นแม้ว่าฝ่ายบริหารจะมีอำนาจดำเนินการได้แต่ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายก็ต้องดำเนินการไปด้วย

ความเป็นธรรม เสมอภาครวมทั้งการดำเนินการใดๆ ของฝ่ายบริหารจะต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 3 วรรคสอง ที่บัญญัติว่าการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี ศาลและองค์กรตามรัฐธรรมนูญจะต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม ซึ่งหลักดังกล่าวมีความสำคัญศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญมาตรา 4 ที่สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

เมื่อข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวนพยานหลักฐานปรากฏว่าศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยไว้แล้วว่าการชุมนุมของโจทก์และผู้ชุมนุมเป็นไปโดยสงบปราศจากอาวุธแล้ว โจทก์และผู้ชุมนุมก็ย่อมได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ขณะที่ประกาศและข้อกำหนดที่ออกมา เช่น การห้ามเข้าอาคารสถานที่ การใช้ยานพาหนะและเส้นทางจราจร รวมทั้งการอพยพจากพื้นที่การชุมนุม ย่อมเป็นการละเมิดและกระทบต่อสิทธิของโจทก์และผู้ชุมนุมตามรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ดังนั้นประกาศและข้อกำหนดดังกล่าวจึงไม่มีผลบังคับต่อโจทก์และผู้ชุมนุม

โดยเมื่อโจทก์และประชาชนได้ชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธซึ่งศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไว้แล้ว จำเลยที่ 1 จึงไม่อาจใช้กำลังหรืออาวุธสลายการชุมนุมได้ เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงในขณะนี้ว่า มีการสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจำนวนมากเข้ามาใน กทม. เพื่อเข้าสลายการชุมนุมของโจทก์และประชาชน ศาลจึงเห็นควรมีคำพิพากษาเพื่อคุ้มครองสิทธิในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

พิพากษาว่า ห้ามจำเลยทั้งสามนำประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงมาใช้บังคับ เพื่อจะออกประกาศและข้อกำหนดตาม พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ โดยให้ข้อบังคับตามประกาศและข้อกำหนดดังกล่าวไม่มีผลบังคับต่อโจทก์และประชาชนนับแต่วันที่ 21 ม.ค. 2557 รวมทั้งไม่ให้จำเลยทั้งสามกระทำการดังต่อไปนี้ รวม 9 ข้อ

1. ห้ามมิให้จำเลยทั้งสามใช้หรือสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ใช้กำลังและหรืออาวุธเข้าสลายการชุมนุมของโจทก์และประชาชน ที่ชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ตามรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ม.63 วรรคหนึ่ง
2. ห้ามมิให้จำเลยทั้งสามมีคำสั่งยึดหรืออายัดสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค เคมีภัณฑ์ หรือวัตถุอันตรายที่ได้ใช้หรือจะใช้สิ่งนั้น เพื่อการกระทำการหรือสนับสนุนของโจทก์และประชาชน
3. ห้ามมิให้จำเลยทั้งสามออกคำสั่งตรวจค้น รื้อ ถอนหรือทำลายสิ่งอาคารสิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งกีดขวางของโจทก์และประชาชน
4. ห้ามมิให้จำเลยทั้งสามสั่งการ ให้การซื้อขาย ใช้หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งสินค้าเวชภัณฑ์ เครื่องอุปโภคบริโภค เคมีภัณฑ์ หรือวัสดุอุปกรณ์อย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งอาจใช้ในการชุมนุมของโจทก์และประชาชน
5. ห้ามมิให้จำเลยทั้งสามสั่งการ ห้ามกระทำการอย่างใดๆ ที่เป็นการปิดการจราจร ปิดเส้นทางคมนาคมหรือกระทำการอื่นใดที่ทำให้ไม่อาจใช้เส้นทางคมนาคมได้ตามปกติในทุกเขตพื้นที่ที่โจทก์และประชาชนใช้ในการชุมนุม
6. ห้ามมิให้จำเลยทั้งสามประกาศกำหนดพื้นที่ที่ห้ามมีการชุมนุมของโจทก์และประชาชนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป
7. ห้ามมิให้จำเลยทั้งสามสั่งการห้ามการใช้เส้นทางคมนาคมหรือการใช้ยานพาหนะ หรือกำหนดเงื่อนไขในการใช้เส้นทางคมนาคม หรือการใช้ยานพาหนะของโจทก์และประชาชนในการชุมนุม
8. ห้ามมิให้จำเลยทั้งสามสั่งห้ามโจทก์และประชาชนใช้อาคาร หรือเข้าไป หรืออยู่ในสถานที่ หรือห้ามเข้าไปในพื้นที่ใดๆ

9. ห้ามมิให้จำเลยทั้งสามสั่งห้ามให้อพยพโจทก์และประชาชนออกจากพื้นที่การชุมนุม และห้ามมิให้ออกคำสั่งห้ามโจทก์และประชาชนเข้าไปในพื้นที่ชุมนุม

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ. 1442/2560: ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากการชุมนุม บริเวณหน้ารัฐสภา เมื่อปี พ.ศ. 2551 และยกฟ้องสำนักงานกฤษฎีกา

ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองมีอำนาจหน้าที่ยับยั้งการชุมนุมที่เป็นไปโดยฝ่าฝืนต่อกฎหมายโดยปิดล้อมบริเวณรัฐสภาเพื่อไม่ให้รัฐบาลแถลงนโยบายได้ แต่ไม่ว่าการชุมนุมจะเป็นไปโดยสงบที่จะได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ก็ต้องปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมตามขั้นตอนและวิธีการที่เหมาะสม แต่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 มีข้อบกพร่องในขั้นตอนการเตรียมการหารถดับเพลิงมาใช้ในการสลายการชุมนุมและวิธีการยิงแก๊สน้ำตาประกอบกับแก๊สน้ำตาที่นำมาใช้ได้ชื่อมาเป็นเวลานานจึงมีประสิทธิภาพต่ำ ทำให้ต้องใช้แก๊สน้ำตาจำนวนมากเกินกว่าที่จะใช้โดยปกติทั่วไป ทำให้เกิดการปั่นป่วน ชุลมุน และผู้ชุมนุมได้รับอันตรายเกิดความเสียหายแก่ชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของผู้ชุมนุม จึงเป็นการกระทำละเมิดที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าว

คำสั่ง ศาลปกครองสูงสุด ที่ คร. 33/2561: กำหนดมาตรการเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวก่อนการพิพากษา โดยให้ผู้ถูกฟ้องมิให้กระทำการใดๆ ที่มีลักษณะเป็นการปิดกั้น ชัดขวาง ในการใช้เสรีภาพการชุมนุมของผู้ฟ้องคดีและผู้ชุมนุมภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย จนถึงวันที่ 17 ก.พ. 2561 อันเป็นวันสิ้นสุดการชุมนุม

ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะเป็นสิทธิและเสรีภาพที่สำคัญประการหนึ่งของประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งรัฐธรรมนูญรับรองไว้ แต่จะถูกจำกัดได้เฉพาะแต่กรณีเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้สิทธิชุมนุมสาธารณะไว้ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ฟ้องคดีทั้งสองได้มีหนังสือแจ้งการชุมนุมต่อผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรคลองหลวงแล้ว ซึ่งผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรคลองหลวงไม่ได้มีคำสั่งให้แก้ไขหรือคำสั่งห้ามการชุมนุมแต่อย่างใด และจากพยานหลักฐานมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในสังกัดของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 มีการปิดกั้น ชัดขวาง และทำให้ผู้ฟ้องคดีทั้งสองและผู้เข้าร่วมชุมนุมรู้สึกหวาดกลัว ซึ่งอาจมีการกระทำซ้ำหรือกระทำต่อไปในเหตุที่ถูกฟ้องร้อง อันกระทบต่อสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพในการชุมนุม การมีคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการคุ้มครองเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวของศาลไม่ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคแก่การบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติแต่อย่างใด แต่ระหว่างที่มีการชุมนุม หากเจ้าพนักงานตำรวจเห็นว่ามีการกระทำใดๆ อันนำไปสู่การชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เจ้าพนักงานตำรวจก็ชอบที่จะพิจารณากำหนดเงื่อนไข หรือมีคำสั่งหรือประกาศให้มีการแก้ไขหรือร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งเลิกชุมนุมหรือสั่งให้ยุติการกระทำนั้น หรือดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะหรือกฎหมายอื่นได้

คำสั่งศาลแพ่ง ที่ พ. 3683/2564 : สั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ “ใช้ความระมัดระวัง-ให้รายงานวิธีควบคุมการชุมนุม” ไม่ได้ห้ามยิงกระสุนยาง

ศาลแพ่งได้มีคำสั่งดังนี้ ในคำขอข้อที่ 1 ศาลเห็นว่าพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กำหนด

มิให้ใช้ พ.ร.บ. ดังกล่าวขณะมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจพิเศษบางประการในการออกประกาศและข้อกำหนดเพื่อแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติโดยเร็ว ซึ่งในวันที่ 25 ธันวาคม 2563 นายกรัฐมนตรีออกข้อกำหนดซึ่งออกตามความมาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ (ฉบับที่ 15) ข้อ 3 ห้ามชุมนุมทำกิจกรรมหรือมั่วสุม ณ ที่ใดๆ ในสถานที่แออัดหรือกระทำการดังกล่าวอันเป็นการยุยงให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย เช่นนี้ หากมีการฝ่าฝืนข้อกำหนดดังกล่าว จำเลยที่ 1 และเจ้าพนักงานตำรวจย่อมมีอำนาจในการสลายการชุมนุมด้วยวิธีการที่เหมาะสมตามสถานการณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละครั้ง รวมถึงความจำเป็นในการใช้กระสุนยางขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ความรุนแรงของผู้ชุมนุมในแต่ละครั้ง อีกทั้ง ใต้สวนแล้ว ไม่ปรากฏว่าเจ้าพนักงานตำรวจจงใจหรือมุ่งกระทำต่อบุคคลที่ทำหน้าที่สื่อมวลชนโดยเฉพาะ และหากโจทก์ทั้งสอง สื่อมวลชนและประชาชนมิได้ฝ่าฝืนกฎหมาย ถูกเจ้าพนักงานตำรวจยิงด้วยกระสุนยาง ย่อมได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายอาญาโดยที่ศาลไม่ต้องสั่งคุ้มครองชั่วคราวอยู่แล้ว

ในคำขอข้อที่ 4 ศาลเห็นว่า เป็นคำขอให้คุ้มครองผู้เข้าร่วมชุมนุม เมื่อโจทก์ฟ้องคดีในฐานะสื่อมวลชน มิได้เป็นผู้ร่วมชุมนุม จึงไม่อาจร้องขอในส่วนนี้ได้

คำขอข้อที่ 2 และข้อที่ 3 ศาลเห็นว่า เมื่อใต้สวนแล้วยังไม่ได้ความว่าเจ้าพนักงานตำรวจจำกัดพื้นที่ในการปฏิบัติหน้าที่ของโจทก์ทั้งสองและสื่อมวลชนอื่น อีกทั้งโจทก์ทั้งสองก็ได้มีคำขอท้ายฟ้องขอให้ศาลห้ามจำเลยที่ 1 จำกัดพื้นที่การปฏิบัติงานของโจทก์ทั้งสองและสื่อมวลชน โจทก์ทั้งสองจึงไม่อาจขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาในกรณีดังกล่าวได้

แต่อย่างไรก็ตาม ศาลเห็นว่า จำเลยที่ 1 โดยเจ้าพนักงานตำรวจใช้อาวุธปืนยิงกระสุนยางในการสลายการชุมนุม เป็นเหตุให้สื่อมวลชนหลายรายซึ่งมิใช่ผู้ร่วมชุมนุมถูกยิงด้วยกระสุนยาง ก่อให้เกิดความหวาดกลัวและไม่ปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งอาจทำให้ได้รับอันตรายแก่กายจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจได้

กรณีจึงมีเหตุที่จะคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายนั้น โจทก์ทั้งสองและสื่อมวลชนต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และแนวทางการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนด้วย จึงมีคำสั่งให้จำเลยที่ 1 ใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการชุมนุมและสลายการชุมนุมโดยคำนึงถึงความปลอดภัยของโจทก์ทั้งสองและสื่อมวลชน ภายใต้อำนาจและแนวทางการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน

บทวิเคราะห์หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขในการชุมนุมสาธารณะในบริบทประเทศไทย: ศึกษาพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2558 ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญ ดังนี้ (พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558, 2563, ออนไลน์)

1. การชุมนุมสาธารณะ หมายถึง การชุมนุมของบุคคลในที่สาธารณะเพื่อเรียกร้อง สนับสนุน คัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยแสดงออกต่อประชาชนโดยทั่วไป และบุคคลอื่นสามารถร่วมการชุมนุมนั้นได้ ไม่ว่าการชุมนุมนั้นจะมีการเดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายด้วยหรือไม่

2. การชุมนุมสาธารณะที่มิอยู่ในบังคับของ พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ 2558 ได้แก่ การชุมนุมเนื่องในงานพระราชพิธี งานรัฐพิธี เช่น งานเฉลิมพระชนมพรรษา งานฉลองรัฐธรรมนูญ ฯลฯ การชุมนุมเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมตามประเพณีหรือตามวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น เช่น งานกฐิน งานแต่งงาน งานบวช ฯลฯ การชุมนุมเพื่อจัดแสดงมหรสพ เช่น กีฬา หรือส่งเสริมการท่องเที่ยวและการชุมนุมภายใต้สถานศึกษา โดยในกรณีนี้มิได้มีการจำกัดวัตถุประสงค์ของการชุมนุม ดังนั้น การชุมนุมใดๆ ก็ตามในสถานศึกษาแม้จะมีใช้เรื่องทววิชาการหรือการศึกษา จึงได้รับความคุ้มครองโดยไม่ถูกจำกัดให้ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ตลอดจนการชุมนุมสาธารณะในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึกและการชุมนุมสาธารณะที่จัดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้งในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งแต่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

3. พื้นที่ห้ามจัดการชุมนุม กฎหมายได้กำหนดห้ามจัดการชุมนุมสาธารณะในรัศมี 150 เมตร จากพระบรมมหาราชวัง วังของพระราชทายาทหรือของพระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป พระราชินี พระตำหนัก หรือจากที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท พระบรมวงศ์ ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประทับหรือพำนักหรือสถานที่พำนักของพระราชอาคันตุกะ รวมทั้งห้ามจัดการชุมนุมภายในพื้นที่ของรัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล และศาล เว้นแต่มีการจัดให้มีสถานที่เพื่อใช้สำหรับการชุมนุมสาธารณะภายในพื้นที่นั้น ทั้งนี้ ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งการรักษาความปลอดภัยสาธารณะและความสงบเรียบร้อยของประชาชน ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีอำนาจประกาศห้ามชุมนุมในรัศมีไม่เกิน 50 เมตรรอบรัฐสภา ทำเนียบรัฐบาลและศาลก็ได้ แต่ให้คำนึงถึงจำนวนของผู้เข้าร่วม

ชุมนุมและพฤติการณ์ในการชุมนุมด้วย

4. พื้นที่ควบคุมการชุมนุมสาธารณะ กฎหมายกำหนดให้การชุมนุมสาธารณะต้องไม่กีดขวางทางเข้าออกหรือรบกวนการปฏิบัติหรือการใช้บริการสถานที่ดังต่อไปนี้ คือ สถานที่ทำการหน่วยงานของรัฐ เช่น ที่ว่าการอำเภอ ศาลากลางจังหวัด สำนักงานของส่วนราชการ ท่าอากาศยาน ท่าเรือ สถานีขนส่งสาธารณะ โรงพยาบาล สถานศึกษา และศาสนสถาน สถานที่หรือสถานกงสุลของรัฐต่างประเทศและสถานที่อื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

5. การแจ้งการชุมนุมสาธารณะ หลักเกณฑ์ในการแจ้งการชุมนุมสาธารณะมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1) ผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะต้องแจ้งการชุมนุมต่อผู้รับแจ้งก่อนเริ่มการชุมนุมไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง โดยการแจ้งการชุมนุมสาธารณะนั้นต้องระบุวัตถุประสงค์ วัน ระยะเวลา และสถานที่ชุมนุมสาธารณะ ตามวิธีการที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ซึ่งต้องเป็นวิธีที่สะดวกแก่ผู้แจ้ง และต้องให้แจ้งผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้ ซึ่งตามประกาศ สำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดวิธีการแจ้งการชุมนุมสาธารณะนั้น ได้กำหนดให้การแจ้งสามารถดำเนินการโดยวิธีแจ้งโดยตรงต่อผู้รับแจ้ง แจ้งทางโทรสารหรือแจ้งทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์

2) หน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมและผู้เข้าร่วมการชุมนุม หลักเกณฑ์เกี่ยวกับหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมและผู้เข้าร่วมการชุมนุมในประการนี้มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) หน้าที่ของผู้ชุมนุม กฎหมายกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ความรับผิดชอบในประการที่สำคัญ ได้แก่ การแจ้งการชุมนุม ดูแลและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธภายใต้ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพตาม

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ดูแลและรับผิดชอบ การชุมนุมสาธารณะไม่ให้เกิดการขัดขวางเกินสมควรต่อ ประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ แจ้งให้ผู้ชุมนุมทราบถึง หน้าที่ของผู้ชุมนุมและเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงาน ในการดูแลการชุมนุมสาธารณะ และไม่ยุยงส่งเสริมหรือ ชักจูงผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้ชุมนุม รวมทั้ง ไม่ปราศรัยหรือจัดกิจกรรมในการชุมนุมโดยใช้ เครื่องขยายเสียงในระหว่างเวลา 24.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา ของวันพรุ่งวันรุ่งขึ้น ตลอดจนไม่ใช้ เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้าที่มีขนาดหรือระดับเสียง ตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติประกาศกำหนด

(2) หน้าที่ของผู้ชุมนุม กฎหมายได้กำหนด หน้าที่ของผู้ชุมนุมไว้หลายประการ โดยในประการ ที่สำคัญ ได้แก่ การไม่ก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ ประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะอันเป็นที่ชุมนุมหรือทำให้ ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเกินที่พึงคาดหมายได้ว่าเป็นไป ตามเหตุอันควรไม่ปิดบังหรืออำพรางตนโดยจงใจมิให้มี การระบุดังบุคคลได้ถูกต้อง เว้นแต่เป็นการแต่งกาย ตามปกติประเพณี ไม่พกพาอาวุธ สิ่งเทียมอาวุธปืน หรือ สิ่งที่อาจนำมาใช้ได้อย่างอาวุธ เข้าไปในที่ชุมนุมไม่ว่าจะ ได้รับอนุญาตให้มีสิ่งนั้นติดตัวหรือไม่ ไม่บุกรุกหรือทำให้ เสียหาย ทำลายหรือทำด้วยประการใดๆ ให้ใช้การไม่ได้ ตามปกติซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้อื่นกลัวว่า จะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินหรือเสรีภาพ ไม่ใช่กำลัง ประทุษร้ายหรือ ชู้ขี้ขี้ว่าจะใช้กำลัง ประทุษร้ายผู้เข้าร่วมชุมนุมหรือผู้อื่นไม่ขัดขวางหรือ กระทำการใดๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะนั้น ไม่เดินขบวน หรือเคลื่อนย้ายการชุมนุมระหว่างเวลา 18.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น ยกเว้นแต่ได้รับ อนุญาตจากเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ รวมทั้งต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงาน ดูแลการชุมนุมสาธารณะ

(3) การดำเนินการในกรณีมีการชุมนุม สาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีที่มีการชุมนุม สาธารณะโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ การชุมนุม ไม่ได้อยู่ภายใต้ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพตาม บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายหรือไม่เลิก การชุมนุมภายในระยะเวลาที่ได้แจ้งไว้ต่อผู้รับแจ้ง กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ ดำเนินการประกาศให้ผู้ชุมนุมเลิกการชุมนุมภายในระยะ เวลาที่กำหนด ส่วนในกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมหรือผู้ชุมนุม ผ่าฝืนจัดการชุมนุมในสถานที่ต้องห้ามจัดการชุมนุม สาธารณะหรือการชุมนุมเป็นการกีดขวางทางเข้าออก หรือรบกวนการปฏิบัติงาน หรือการใช้บริการสถานที่ หรือผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ หรือ ไม่แจ้งขอขยายระยะเวลาการชุมนุม กฎหมายกำหนด เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะประกาศให้ผู้ชุมนุม แก่ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติ ตามประกาศดังกล่าว ให้เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุม สาธารณะร้องขอต่อศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดที่มี เขตอำนาจเหนือสถานที่ที่มีการชุมนุมสาธารณะ เพื่อมี คำสั่งให้ผู้ชุมนุมเลิกการชุมนุมสาธารณะนั้น โดยใน ระหว่างรอคำสั่งศาลให้เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุม สาธารณะมีอำนาจกระทำการที่จำเป็นตามแผนหรือ แนวทางการดูแลการชุมนุมสาธารณะที่คณะรัฐมนตรี ให้ความเห็นชอบตามข้อเสนอแนะของสำนักงานตำรวจ แห่งชาติ เพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนและ คุ้มครองการชุมนุมสาธารณะ ทั้งนี้ แผนหรือแนวทาง การดูแลการชุมนุมสาธารณะดังกล่าวต้องกำหนดให้ เจ้าพนักงานหลีกเลี่ยงการใช้กำลังในกรณีที่ไม่อาจ หลีกเลี่ยงการใช้กำลังได้ให้ใช้กำลังและเครื่องมือควบคุม ผูกขังเพียงเท่าที่จำเป็น

6. คำสั่งห้ามการชุมนุม การสลายการชุมนุมและ การอุทธรณ์ ในประเทศไทย พระราชบัญญัติการชุมนุม สาธารณะ พ.ศ. 2558 สำหรับความเห็นของฝ่ายต่างๆ ในสังคมไทย เห็นว่าการให้ศาลยุติธรรมเป็นผู้ออก

คำบังคับให้เลิกการประชุม อาจทำให้ศาลกลายเป็นคู่กรณีกับประชาชนในการประชุม ขัดต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจและหากประชาชนต้องการฟ้องว่าการสั่งให้เลิกการประชุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นอาจทำให้เป็นปัญหาในภายหลัง จึงเสนอให้ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ออกคำสั่งให้เลิกประชุม แล้วให้ศาลยุติธรรมเป็นผู้ตรวจสอบจะดีกว่า ในประเด็นนี้ ผู้เขียนมีความเห็นเพื่อไม่ให้ศาลยุติธรรมกลายเป็นคู่กรณีกับประชาชน และเพื่อให้ศาลยุติธรรมทำหน้าที่ตรวจสอบการทำหน้าที่ของฝ่ายบริหาร จึงควรให้ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ออกคำสั่งให้เลิกประชุมแล้วให้ศาลยุติธรรมเป็นผู้ตรวจสอบโดยมีสาระสำคัญดังนี้ (ชลัท ประเทืองรัตนา, 2559, น. 142)

1) อำนาจของศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองในการพิจารณา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เห็นว่าควรเป็นอำนาจพิจารณาของศาลปกครองด้วย เหตุผลว่า ศาลปกครองมีหลักการพิจารณาคดีต่างจากศาลแพ่ง หรือศาลจังหวัดที่มีฐานคิดว่าคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นเอกชนกับเอกชนที่มีความเท่าเทียมกัน แต่ศาลปกครองจะใช้กระบวนการไต่สวนที่เอื้ออำนวยให้คู่กรณีที่มีอำนาจไม่เท่ากันได้รับความเสมอภาคกันในกระบวนการ สำหรับความเห็นของฝ่ายต่างๆ ในสังคมไทย แบ่งได้เป็น

(1) ฝ่ายที่เห็นว่าควรเป็นอำนาจของศาลยุติธรรม ถ้าให้ศาลปกครองพิจารณาอาจใช้เวลานาน และศาลยุติธรรมในปัจจุบันได้พิจารณาคดีการประชุมสาธารณะเป็นจำนวนมาก

(2) ฝ่ายที่เห็นว่าควรเป็นอำนาจของศาลปกครอง เนื่องจากประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่า อีกทั้งศาลปกครองมีความถนัดมากกว่าศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดในข้อพิพาทในเชิงมหาชน ศาลแพ่งจะใช้วิธีการพิจารณาตามระบบ “กล่าวหา” ซึ่งคู่กรณีจะต้องมีสถานะที่ใกล้เคียงกัน แต่กรณีการประชุมสาธารณะ

อำนาจของรัฐกับผู้ชุมนุมมีความไม่เท่าเทียมกัน แต่ถ้าเป็นศาลปกครองการพิจารณาคดีจะใช้ระบบ “ไต่สวน” ทำให้ได้รับข้อมูลจากทุกฝ่ายได้ แม้ว่าอำนาจของคู่กรณีจะไม่เท่าเทียมกัน

(3) ฝ่ายที่เห็นว่าไม่ควรบัญญัติให้อยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลใดศาลหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ควรบัญญัติให้ข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลตามลักษณะแห่งคดีนั้นๆ เพราะลักษณะของคดีมีความแตกต่างกัน

ผู้เขียนเห็นว่าในประเด็นการพิจารณาคดีโดยศาลยุติธรรม หรือศาลปกครองขึ้นอยู่กับลักษณะแห่งคดี อย่างไรก็ตาม ศาลยุติธรรมกับศาลปกครองจะมีกระบวนการพิจารณาคดีที่แตกต่างกัน ศาลยุติธรรมจะใช้ระบบ “กล่าวหา” ศาลปกครองจะใช้ระบบ “ไต่สวน” ซึ่งระบบไต่สวนจะเป็นประโยชน์ทำให้ฝ่ายที่มีอำนาจน้อยกว่าหรือยากจนมีโอกาสให้ข้อมูลได้มากยิ่งขึ้น ข้อสังเกต คือ ถ้าสามารถทำให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้มาชุมนุมที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและได้รับการช่วยเหลือจนกระทั่งสามารถทำให้ข้อมูลของคู่กรณีระหว่างภาครัฐกับผู้มาชุมนุมมีความใกล้เคียงกันได้ จะเป็นการส่งเสริมให้กระบวนการยุติธรรมได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้นในด้านการสร้างความเป็นธรรม

บทสรุป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ได้บัญญัติถึงเรื่องเสรีภาพในการชุมนุม ดังความว่า มาตรา 44 วรรคแรก บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ วรรคสอง บัญญัติว่าการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ

ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งจะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับ มาตรา 25 วรรคแรกที่บัญญัติว่า สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น คำว่า “ชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ” หมายความว่า การชุมนุมที่มุ่งแสดงพลังแห่งการเรียกร้องที่บริสุทธิ์ นั้นหมายถึงเป็นการแสดงพลังอันเริ่มต้นจากความต้องการภายในจิตใจมิใช่พลังที่แสดงออกมาจากอาวุธใดๆ และนอกจากนี้คำว่า “โดยสงบ” บางคนก็ตีความไปว่าต้องถึงขนาดใช้วิธีการแบบบอชิงสาของ “ท่านมหาตมะ คานธี” ซึ่งแท้จริงแล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้น และคำว่า “ปราศจากอาวุธ” ก็น่าจะหมายถึงการชุมนุมมุ่งที่จะใช้พลังแห่งเจตจำนงอันแน่วแน่ในการเรียกร้องสิ่งที่ประสงค์แทนการใช้อาวุธหรือระดมมวลชนเพื่อสร้างความเสียหาย ดังนั้นหลักเกณฑ์ที่จะใช้ในการพิจารณาว่าการชุมนุมที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งในประเทศไทยจะเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธหรือไม่ ก็ควรพิจารณาว่า การชุมนุมดังกล่าวเป็นไปโดยมีการกระทบสิทธิของสาธารณชน

หรือไม่ ถ้าหากมีการกระทบสิทธิของสาธารณชนแล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นการชุมนุมโดยสงบหรือไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ดังเช่น คำพิพากษาของศาลแพ่ง (คดีหมายเลขดำ 275/2557) การออกประกาศและข้อกำหนดตาม พ.ร.ก. ฉุกเฉิน นั้นแม้ว่าฝ่ายบริหารจะมีอำนาจดำเนินการได้แต่ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายก็ต้องดำเนินการไปด้วยความเป็นธรรม เสมอภาค รวมทั้งการดำเนินการใดๆ ของฝ่ายบริหารจะต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 3 วรรคสอง ที่บัญญัติว่าการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี ศาลและองค์กรตามรัฐธรรมนูญจะต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม ซึ่งหลักดังกล่าวมีความสำคัญศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 ที่สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง เมื่อข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวนพยานหลักฐานปรากฏว่าศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยไว้แล้วว่าการชุมนุมของโจทก์และผู้ชุมนุมเป็นไปโดยสงบปราศจากอาวุธแล้ว โจทก์และผู้ชุมนุมก็ย่อมได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ขณะที่ประกาศและข้อกำหนดที่ออกมา เช่น การห้ามเข้าอาคารสถานที่ การใช้ยานพาหนะและเส้นทางจราจร รวมทั้งการอพยพจากพื้นที่การชุมนุม ย่อมเป็นการละเมิดและกระทบต่อสิทธิของโจทก์และผู้ชุมนุมตามรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ดังนั้นประกาศและข้อกำหนดดังกล่าวจึงไม่มีผลบังคับต่อโจทก์และผู้ชุมนุม

รายการอ้างอิง

- กองบรรณาธิการ จุฬนิตี. (2552). เส้นแบ่งเสรีภาพในการชุมนุม กับอำนาจรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง. *วารสารจุฬนิตี*, 6(4), 3-26.
- ข่าวแจกสื่อมวลชน ศาลแพ่ง. (2564). คำสั่งศาลแพ่ง ที่ พ.3683/2564. สืบค้นจาก <https://civil.coj.go.th/th/content/category/detail/id/22/iid/258246>.
- ขุนประเสริฐสุภมาตรา. (2477). *หนังสือว่าด้วยกฎหมายภาคสิทธิ*. (ม.ป.พ.).
- คณิน บุญสุวรรณ. (2547). *คู่มือการใช้สิทธิของประชาชน*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4946/2555. (2563). สืบค้นจาก <https://deka.in.th/view-525525.html>.
- คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.711/2555. สืบค้นจาก <http://www.admincourt.go.th/admincourt/site/05SearchSuit.html>.
- คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.1442/2560. สืบค้นจาก <http://www.admincourt.go.th/admincourt/site/05SearchSuit.html>.
- คำพิพากษาศาลแพ่ง คดีหมายเลขดำที่ 275/2557. (2563). สืบค้นจาก <https://www.krisdika.go.th/th/diagnosis-sentence>.
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ คำสั่งที่ 59/2556. (2563). สืบค้นจาก <https://www.krisdika.go.th/th/diagnosis-sentence>.
- คำสั่งศาลปกครองสูงสุด ที่ คร.33/2561. (2563). สืบค้นจาก <http://www.admincourt.go.th/admincourt/site/05SearchSuit.html>
- โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายมหาชน (iLaw). (2563). *กฎหมายไทยที่ใช้จำกัดเสรีภาพและการแสดงออก*. สืบค้นจาก <https://freedom.ilaw.or.th/freedom-of-expression-101/limit-expression>.
- ชลัท ประเทืองรัตนนา. (2559). กฎหมายการชุมนุมสาธารณะ : ดุลยภาพระหว่างเสรีภาพของผู้ชุมนุมกับเสรีภาพของประชาชน. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 9(1), 125-153.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). *หลักพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- พงษ์พิลัย วรรณราช. (2563). *สิทธิและเสรีภาพ แท้จริงแล้วเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร*. สืบค้นจาก <https://www.krisdika.go.th/data/activity/act83.htm>.
- พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558. (2558, 14 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 132 ตอน 63ก. น. 19-23. สืบค้นจาก <http://demonstration.police.go.th/law140758.pdf>
- วินิจ ฝาเจริญ และสุรพล พรหมกุล. (2563). สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558. *วารสารวิชาการ มจร.บุรีรัมย์*, 8(1), 232-247.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

หยุด แสงอุทัย. (2535). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.

อุดม รัฐอมฤต และคณะ. (2544). การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคล ตามมาตรา 28. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.